

ADVIES MAATSCHAPPELIJKE EN POLITIEKE VORMING OP SCHOOL

Jongeren hebben nood aan maatschappelijke en politieke vorming en zien hierin een rol weggelegd voor het onderwijs. De Vlaamse Jeugdraad geeft in dit advies aanbevelingen om maatschappelijke en politieke vorming te implementeren in het onderwijs.

VLAAMSE JEUGDRAAD	
3 april 2013	ADVIES 13/04

Advies maatschappelijke en politieke vorming op school

De Vlaamse Jeugdraad in vergadering op 3 april 2013 onder voorzitterschap van Lander Piccart en waarbij aanwezig waren:

Baetens Jo, Celen Kim, Conings Glenn, Degryse Stefaan, Eestermans Kara, Fischler Toby, Kenens Simon, Seynaeve Lara, Smit Marlies, Stevens Freek, Verachtert Didier, Verhaeghe Isaac, Vlasschaert Stijn

Brengt *unaniem* het volgende advies uit:

1.	Geef jongeren meer maatschappelijke en politieke vorming in het formele onderwijs.	p. 3
2.	Zorg dat maatschappelijke en politieke vorming in elke school op een gecoördineerde manier wordt ingebed.	p. 3-4
3.	Geef leerlingen op school voldoende kansen om te participeren.	p. 5
4.	Maak van maatschappelijke en politieke vorming een lesonderdeel in de lerarenopleiding zodat leerkrachten voldoende kennis, vaardigheden en attitudes hebben om deze maatschappelijke vorming te geven.	p. 5
5.	Betrek ook jeugd- en middenveldorganisaties die hiermee bezig zijn.	p. 6

1. Situering

In 2011-2012 bracht de Vlaamse Jeugdraad een groep jongerenambassadeurs samen om meningen en verhalen te verzamelen rond het thema 'jongeren en participatie'. De jongerenambassadeurs gingen met elkaar en met experts in discussie. Daarnaast bevroegen ze in het voorjaar 2012 maar liefst 1300 jongeren in heel Vlaanderen over participatie.

De Vlaamse Jeugdraad bracht in september 2012 al advies uit op basis van de resultaten van de jongerenambassadeurs voor participatie¹.

Uit de bevraging en gesprekken van de jongerenambassadeurs bleek dat jongeren vinden dat ze te weinig kennis hebben over de actuele politieke situatie en structuren en dat ze te weinig vertrouwen hebben in de politiek. Uit verschillende gesprekken met jongeren kwam het negatieve imago van 'de politiek' naar voren. Toch voegen de meeste jongeren hieraan toe dat ze wel meer over politiek willen weten. Jongeren willen gevormd worden rond politiek en actualiteit.

Bovendien geven heel wat jongeren aan dat ze op school te weinig leren om met een kritische blik naar de maatschappij te kijken.

¹ Advies 12/16 Jongeren en participatie

In het jongerenpact vinden we een engagement dat aansluit bij deze bezorgdheden: “Tegen 2020 krijgen jongeren in specifieke lesonderdelen of activiteiten op school voldoende politieke en maatschappelijke bagage mee zodat ze als volwaardige partner kunnen deelnemen aan politieke besluitvorming.” Ook in de beleidsnota onderwijs 2009-2014 lezen we doelstellingen als “jongeren voorbereiden op actief burgerschap” (OD1.1) en “leerlingen voorbereiden op een succesvolle start op de arbeidsmarkt” (SD4).

De Vlaamse Jeugdraad geeft in dit advies aanbevelingen om in het onderwijs meer aandacht te besteden aan maatschappelijke en politieke vorming. We richten ons in dit advies in de eerste plaats op het secundair onderwijs, maar vinden het belangrijk om ook in het lager onderwijs en in de lerarenopleiding aandacht te hebben voor maatschappelijke en politieke vorming.

2. Advies

2.1 Nood aan een brede vorming

Geef jongeren meer maatschappelijke en politieke vorming in het formele onderwijs.
--

Uit de bevraging en de gesprekken van de jongerenambassadeurs voor participatie blijkt dat jongeren te weinig linken zien tussen de school, hun leefwereld en de brede maatschappij. De school moet ruimte bieden om te discussiëren over maatschappelijke fenomenen waarmee jongeren geconfronteerd worden. Jongeren geven aan dat ze achtergrondinformatie missen om nieuwsberichten uit kranten of duidingsprogramma's te kunnen begrijpen en plaatsen in een breder politiek-maatschappelijk verband. Bovendien moet het onderwijs jongeren ook voorbereiden op het volwassen leven in de maatschappij. Nu worden jongeren nog te vaak 'in de wereld gegooid' op hun 18^e. Jongeren hebben nood aan zowel maatschappelijke, politieke als sociale vorming.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt daarom om volgende zaken aan bod te brengen in het onderwijs:

- Actualiteit: verbanden leggen met de leefwereld van de leerlingen en met de leerstof
- Persoonlijke mening: een eigen mening vormen over actuele thema's en leren dat die mening er mag zijn.
- Politieke structuren: verkiezingen, visies van verschillende partijen, werking van verschillende structuren, kinder- en mensenrechten...
- Besluitvormingsprocessen: werking van besluitvormingsprocessen op verschillende niveaus en manieren om ze te beïnvloeden
- Communicatie: debatteren en vergaderen, omgaan met sociale media, mediakritiek...
- Omgaan met diversiteit: structuren en mechanismen van uitsluiting, omgaan met verschil
- Arbeid en sociale zekerheid: systemen, structuren en evoluties van de arbeidsmarkt, sociale zekerheid, belastingen...

Het is belangrijk dat scholen inzetten op competenties. Maatschappelijke en politieke vorming gaat om een combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes.

2.2 Meer en betere maatschappelijke en politieke vorming

Zorg dat maatschappelijke en politieke vorming in elke school op een gecoördineerde manier wordt ingebed.

In het onderwijs vandaag zit maatschappelijke en politieke vorming vervat in de vakoverschrijdende eindtermen (V.O.E.T.en)². Dit betekent dat scholen een inspanningsverplichting hebben om aan deze doelstellingen te werken en zelf kunnen bepalen op welke manier en in welke mate ze dit doen. Doordat deze eindtermen niet gebonden zijn aan één specifiek vak, is het bovendien noodzakelijk dat maatschappelijke en politieke vorming in verschillende vakken aan bod komt.

Jongeren geven echter aan dat participatie en politieke vorming te weinig aan bod komt en dat ze er weinig van begrijpen. De V.O.E.T.en rond maatschappelijke en politieke vorming blijken dus in de praktijk te weinig aan bod te komen. Participatie en politieke vorming is aan geen enkel specifiek vak toegeschreven, waardoor het gevaar bestaat dat geen enkele leerkracht dit engagement opneemt en de werking rond maatschappelijke en politieke vorming niet gecoördineerd wordt.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt daarom om werk te maken van een systeem dat de voordelen van vakoverschrijdende eindtermen en van een specifiek vak combineert. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een coördinerende leraar, die verantwoordelijk is voor de maatschappelijke en politieke vorming op school. Deze leraar heeft als taak andere leerkrachten aan te moedigen tot en te ondersteunen bij het werken aan maatschappelijke en politieke vorming. Eventueel kan dit systeem ook gecombineerd worden met de invoering van een vak maatschappelijke en politieke vorming. De Vlaamse Jeugdraad gelooft dat door deze gecoördineerde aanpak er meer tijd zal gaan naar maatschappelijke en politieke vorming en dat deze tijd ook op een meer kwalitatieve manier zal worden ingevuld. Bovendien wordt het voor de onderwijsinspectie gemakkelijker om te controleren of scholen daadwerkelijk werk maken van maatschappelijke en politieke vorming.

Daarnaast kan deze leraar ook maatschappelijke en politieke vorming buiten de specifieke schoolvakken organiseren. Deze vorming kan bijvoorbeeld doorgaan onder de vorm van een driewekelijks seminarie waarin actualiteit besproken wordt en gelinkt wordt aan de leefwereld van de leerlingen en aan de lesinhoud van verschillende vakken. Ook het uitvoeren van een maatschappelijke stage kan zorgen dat leerlingen meer interesse krijgen voor maatschappelijke thema's. De Vlaamse Scholierenkoepel bevroeg in 2011 heel wat leerlingen over de zin en onzin van maatschappelijke stages. We verwijzen graag naar hun standpunt³.

Bij de concrete vormgeving van maatschappelijke en politieke vorming vraag de Vlaamse Jeugdraad om volgende principes te waarborgen:

- Alle leerlingen, uit alle onderwijsvormen (aso, tso, kso, bso, buso, deeltijds...), en van alle leerjaren moeten maatschappelijke vorming krijgen.

²Participatie en politiek komt vooral aan bod in de volgende 3 contexten van de V.O.E.T.: politiek-juridische samenleving (actief burgerschap, mens- en kinderrechten, democratie, Europese en internationale dimensie), socio-economische samenleving (rol van de overheid, welzijn en welvaart, zelfredzaamheid,..) en socioculturele samenleving (samenlevingscultuur als dynamisch gegeven,..).

³Vlaamse scholierenkoepel, Maatschappelijke stages op school, standpunt januari 2012

- Het doel is om van jongeren kritische burgers⁴ te maken. Er mogen dus geen punten staan op 'juiste' of 'foute' meningen: de visie van jongeren hoeft niet noodzakelijk aan te sluiten bij de opvatting van de leerkracht. Wel belangrijk is dat jongeren leren hun mening te onderbouwen en in contexten te plaatsen.
- Elke individuele leerkracht moet oog hebben voor de leefwereld van jongeren in de maatschappij van vandaag en de actualiteit.
- De link tussen wat leeft bij jongeren en het groter maatschappelijk kader moet steeds bewaard blijven. De opbouw van de leerstof moet bottom-up gebeuren. We geloven dat dit het beste kan door leerlingen te laten doen en ervaren.

2.3 Participatie leidt tot meer participatie

Stimuleer alle leerlingen op school om te participeren.

De meeste scholen moedigen participatie van kinderen en jongeren in theorie aan, maar in de praktijk blijft het vaak een dode letter. Onderzoek wijst uit dat participatie leidt tot meer participatie. Net daarom is het belangrijk op school al een start te geven: hier zijn alle jongeren bereikbaar en dat maakt van de school een uitermate geschikt medium. Scholen kunnen jongeren op die manier ook motiveren om te participeren. Belangrijk is dat participatie laagdrempelig is. Alle leerlingen moeten gestimuleerd worden om te participeren, niet enkel de meest mondige. Leerkrachten moeten de nodige creativiteit aan de dag leggen om te zorgen dat methodes en thema's toegankelijk zijn voor iedereen.

2.4 Vorming voor leerkrachten

Maak van maatschappelijke en politieke vorming een lesonderdeel in de lerarenopleiding zodat leerkrachten voldoende kennis, vaardigheden en attitudes hebben om deze maatschappelijke vorming te geven.

Maatschappelijke vorming volgens bovenstaande principes vraagt om gemotiveerde en goed opgeleide leerkrachten. Als we jongeren meer maatschappelijke vorming willen geven, moeten we in de lerarenopleidingen beginnen. Daar worden immers de leerkrachten gevormd die aan de burgers van morgen zullen lesgeven. Recent onderzoek van de Katholieke Hogeschool Limburg⁵ wees uit dat studenten lerarenopleiding secundair onderwijs vaak een gebrek aan algemene kennis hebben. De Vlaamse Jeugdraad vraagt daarom dat men in de lerarenopleiding meer aandacht besteed aan algemene vorming. Ook voor reeds afgestudeerde leraren moeten er navormingen rond maatschappelijke en politieke vorming komen. Daarnaast moeten (toekomstige) leerkrachten ook aangespoord worden om de actualiteit te volgen.

⁴ We volgen hierbij de doelstellingen die in de vakoverschrijdende eindtermen worden beschreven onder 'kritisch denken': *"De leerlingen kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria; zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken; kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken."*

⁵ Een onderzoek naar de politiek-maatschappelijke, geografische, historische en economische kennis van studenten lerarenopleiding: <http://www.vakdidactiek.be/sites/default/files/u128/Eindrapport%20zonder%20cartoons.pdf>

Als er op elke school één of meerdere leerkrachten verantwoordelijk gesteld worden voor de maatschappelijke en politieke vorming, is het bovendien aangewezen om een specifieke opleiding tot leraar maatschappelijke en politieke vorming in te richten.

Het gaat hierbij om meer dan kennis. Naast een basis aan algemene kennis hebben leerkrachten ook de vaardigheden nodig om maatschappelijke thema's te bespreken met hun leerlingen en hun leerlingen op hun beurt bepaalde vaardigheden mee te geven. De Vlaamse Jeugdraad vraagt om deze vaardigheden op te nemen in het curriculum van de lerarenopleiding.

Binnen jeugdorganisaties is er heel wat expertise over maatschappelijke en politieke vorming. Gebruik deze knowhow in de lerarenopleiding en maak het ook mogelijk dat jeugdwerk en onderwijs hierrond samenwerken.

2.5 Partners binnen de jeugdsector en het middenveld

Betrek ook jeugd- en middenveldorganisaties die hiermee bezig zijn.

Heel wat jeugd- en middenveldorganisaties⁶ zijn actief rond maatschappelijke en politieke vorming in de vrije tijd en op school. We raden aan om structurele samenwerking tussen scholen en deze organisaties verder te stimuleren en op te zetten. Ook lokale jeugdraden zijn een interessante partner voor scholen.

Daarnaast vragen we ook om bij het vormgeven van het beleid rond maatschappelijke en politieke vorming op school jeugd- en middenveldorganisaties en jongeren te betrekken.

⁶ o.a. Globelink, Toemeka, De Kracht van je stem, Jong en Van Zin...